

Att tala om böcker

ATT LÄSA BÖCKER kan vara ett fantastiskt sätt att lära känna sig själv och få förståelse för andra. Men ibland kan man, både som vuxen och som barn, behöva hjälp att hitta den läsnivå där man får de här insikterna. Att prata om boken man läser är oslagbart, för det lägger alltid något nytt till ens egen läsupplevelse. Dels för att man får formulera sina egna tankar och känslor och därmed förstår dem bättre. Dels för att man får ta del av hur andra uppfattar sånt, som man själv kanske inte riktigt förstår.

Hur bär man sig då åt om man som lärare/cirkelledare ska få igång ett samtal med barn eller ungdomar om en bok man läst? Vilka frågor ställer man? Det allra viktigaste tror jag är att ta fram sin egen läsupplevelse. Man kan inte förmedla en läslust som man inte känner själv, inte diskutera en bok som man inte har några åsikter om. Den engelske författaren och litteraturpedagogen Aidan Chambers, som skrivit flera intressanta böcker om barn och litteratur, uttrycker det så här:

– Den första fråga jag själv ställer när jag läser böcker för barn och ungdomar är inte: Kommer barn att tycka om den här boken? Den första frågan bör enligt min mening vara: Vad händer med mig när jag läser den här boken? Han menar också att vi i stället för att fråga oss om barn kommer att gilla boken, ska ställa frågorna:

1) Är den här boken värd barnens tid och uppmärksamhet?

2) Hur kan jag i så fall hjälpa dem att engagera sig i den så att de får ut något av den?

En av de härligaste sakerna med skönlitteratur är att det inte finns något facit, ingen tolkning som är rätt eller fel. Kanske finns det lika många tolkningar av en bok som det finns läsare av den. Man kan inte ens säga att "det som författaren menat" är det rätta sättet att läsa boken. Det är ett sätt att läsa, men boken innehåller så mycket som författaren inte medvetet placerat där. De flesta författare säger att deras skapelser, bokpersonerna, ofta börjar leva sina egna liv och göra saker som författaren inte alls tänkt från början. Och allt som inte sägs i boken, det som står "mellan raderna" måste fyllas ut av läsarens egna erfarenheter och känslor. Det gör att samtal om böcker kan bli skönt prestigelösa, ingen har rätt, ingen kan tycka fel, allt är möjligt. Barns tolkningar är inte bättre eller sämre än vuxnas – men förvånande ofta djupsinniga och skarpsynta.

Aidan Chambers har berättat att en av hans elever, Sara, 8 år, en gång sade att "man vet inte vad man tycker om en bok förrän man har pratat om den".

Men det är betydligt lättare att få barn att sluta prata än att få dem att börja, menar Chambers, som tycker att "varför?" är ett av de mest hämmande ord som finns. Om en elev som säger att den tycker om en bok får frågan "varför det?" blir svaret förmodligen en axelryckning och nånting som "för att den är bra", och sen är samtalet slut. Det gäller att hitta ett sätt att fråga, så att barnen förstår att den vuxna verkligen är intresserad av deras åsikter och inte bara förväntar sig ett "rätt svar".

Även åsikten att en bok är urdålig, urtrist, tråkig måste respekteras och läsaren få berätta vad det är han/hon tycker är så dåligt. Är det språket, är personerna dåligt beskrivna, är den överklig, händer det för lite?

Vilka frågor man kan ställa för att få igång ett samtal som syftar till en djupare förståelse beror naturligtvis till en del på vilken bok man har läst. Här är några förslag som man kan anpassa efter olika böcker.

- Vad var det första du tänkte på när du fick boken och började läsa?
- Nu när du har läst ut boken, var den sån som du trodde från början? Om inte, på vilket sätt är den annorlunda?
- Vad tycker du om personerna i boken? Finns det någon du tycker särskilt bra om/illa om? Om du ogillar någon person, är det för att han/hon är dåligt beskriven av författaren eller för att han/hon har egenskaper du inte gillar?
- Hur skulle du själv ha reagerat/handlat/känt/tänkt om du varit i huvudpersonens ställe och råkat ut för den konflikten/olyckan/händelsen?
- Skulle du vilja ha någon av bokens personer som kompis?
- Hur är det med de vuxna i boken? Uppför de sig som vuxna du känner? Är relationen mellan vuxna och barn trovärdig? Känns det som det skulle kunna vara i verkligheten i dag?

- (Om böcker som utspelar sig i gången tid eller annat land:) Märks det att det handlar om ett annat land/ en annan tid? Vad kan man känna igen i det landet/den tiden och vad känns främmande?
- Vad kan du känna igen i beskrivningen av skolan och vad är annorlunda än i din skola?
- (Om sagor och fantasyböcker:) Har boken något med verkligheten att göra fast den inte handlar om den vanliga världen?
- Finns det något avsnitt/kapitel som du inte tyckte om, något du tyckte särskilt mycket om?
- Tycker du det är en bra bok? Har din åsikt förändrats medan vi har pratat om boken?

Om man inte tycker att man är färdig med boken efter ett eller några samtal kan man fortsätta med att t.ex. låta läsarna teckna och måla någon situation som de är särskilt intresserade av. Eller skriva om hur de tror att det går i fortsättningen för bokens personer eller hur de har det om t.ex. tio år. Kanske ett brev till någon av dem.

Man kan naturligtvis också skriva till författaren om man undrar över något i en bok. Verkliga frågor som uppstår ur en engagerad läsning brukar författare bli glada för. Bokförlagen vidarebefordrar brev till sina författare. Men de flesta frågor kan man lätt få besvarade på annat sätt och behöver inte besvara författaren med.

Många författare har egna hemsidor där de berättar om sig själva.

Man hittar svenska författare på: www.forfattarcentrum.se

Engelskspråkiga författare finns på Children's Literature Webguide.

Adress: www.acs.ucalgary.ca/~dkbrown/index.html

Bibliotekstjänst har en serie böcker med författarpresentationer, både svenska och utländska: Författare och illustratörer för barn och ungdom, som finns på de flesta bibliotek.

Tidskriften Opsis Kalopsis har ofta intervjuer med författare och illustratörer. Den finns också på de flesta bibliotek, förteckning över artiklar och intervjuer hittar man i Artikelsök.

Frågorna ovan handlar om att jämföra sig själv och sina egna erfarenheter med bokens verklighet, för identifikation, inlevelse och förståelse. Man kan förstås tala om böcker på en massa andra sätt också, om språk och uppbyggnad och komposition.

Det finns flera böcker man kan hämta hjälp, kunskap och inspiration i. Här är några:

Aidan Chambers: *Om böcker* (Norstedts, 1987).

Aidan Chambers: *Böcker inom oss – om boksamtal* (Norstedts, 1994)

Aidan Chambers: *Böcker omkring oss – om läsmiljö* (Norstedts, 1995)

Helen Amborn, Jan Hansson: *Läsglädje i skolan* (En bok för alla, 1998)

Böcker om läslust, boksamtal och boklek för förskolebarn:

Susanna Ekström, Britt Isaksson: *Bildglädje & Läslust*

(En bok för alla, 1997)

Lisa Henriksson: *Nya Bokpuffar* (En bok för alla, 2006)

Birgitta Fransson

En bok för alla AB

info@ebfa.se www.ebfa.se